

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

We maken vandaag een begin met een serie preken over Jozef. De figuur van Jozef in dit beginverhaal van Genesis 37 roept een dubbel gevoel op bij ons denk ik. Overheersen zal wel onze sympathie. De tere onschuldige jongen die door zijn grote, ruige broers hardhandig wordt aangepakt en schandalig wordt weggewerkt.

Maar we hebben er toch wel moeite mee hoe Jozef in het begin aan ons wordt voorgesteld. Ja, het verhaal neemt ons meteen mee en we kiezen al snel positie. Natuurlijk, we hebben van zijn broers al direct geen hoge pet op. Die verhalen die Jozef over hen de ronde doet gaan (2) zullen wel een kern van waarheid bevatten.

Maar die dromen die Jozef in geuren en kleuren hun vertelt, dat is ook provocerend. Wat een pretentie van deze 17-jarige, denk je misschien bij je zelf. Zelfs voor zijn vader Jakob is dit *over de top*. Moeten ik, je moeder en je broers ons soms voor jou komen neerbuigen?

Jozef plaatst zichzelf in het middelpunt. Maar zegt iemand, later zal toch blijken dat hij gelijk heeft als hij onderkoning van Egypte zal worden. Maar het is de vraag of wij het verhaal van achteren naar voren mogen lezen. Dat God het zo kan leiden dat deze dromen een verrassende invulling gaan krijgen, betekent dat dan dat deze dromen en de manier waarop hij ze vertelt van meteen af aan hemelse goedkeuring dragen?

Of willen de dromen ons inderdaad zeggen dat we anders naar Jozef moeten kijken? Zoals al eerder in de Genesis-verhalen het geval is geweest o.a. bij Ezau en Jakob dat Ezau als de eerstgeborene de jongere broer Jakob moest dienen. Dat is in ieder geval wel iets wat de broers zullen moeten gaan aanvaarden. Dat God andere keuzes maakt.

We voelen wel een beetje mee met vader Jakob die - zelfs hij - moeite heeft met de dromen van Jozef maar zich er ook niet zomaar voor af wil sluiten.

Tegelijk als we dan het voorbeeld van Jakob en Ezau noemen, ook al is het waar dat Ezau als de meerdere de mindere moest dienen, het was niet goed hoe Jakob dat recht heeft afgedwongen toen hij zijn vader bedroog.

Hoe het ook zij, de houding van Jozef lijkt niet erg voorbeeldig te zijn. Hij had ook het ongeluk een voorgetrokken kind te zijn. Hij was voor Jakob anders, als zoon van zijn ouderdom. Dat zie je wel eens vaker dat het nakomertje niets fout kan doen wat allerlei scheve blikken kan opleveren aan de eersten in een gezin. Jozef was anders, samen met Benjamin een kind van Rachel, Jakobs eerste en enige liefde.

En daarom nu als enige getooid in een prachtig bovenkleed. Waar we aan moeten denken is niet de veelvervige rok uit de kinderbijbel maar een staatsiegewaad, een lang af-hangend pronkgewaad dat armen en benen volledig bedekte, kleding voor prinsessen en allerlei hoogwaardigheidsbekleders.

En het lijkt uit het vervolg van dit verhaal erop dat hij dit kledingstuk standaard droeg. Het was een statussymbool. Dat konden zijn broers niet uitstaan vrijgevochten mannen als ze waren. Sinds hij zo langsschreed, kon er geen vriendelijk woord meer voor hem af.

Zo is de situatie geworden in het huis van Jakob. Onmin tussen de broers en ook de relatie met hun vader is niet optimaal. Ja, we zitten inderdaad snel in het verhaal vanmorgen.

Het kan zijn dat er in je gezin moeizame rivaliteit bestaat tussen kinderen. Het kan zijn dat de relatie tussen jou als ouder en je kind soms een zoektocht is. En hoeveel families zijn er niet die gescheurd worden door conflicten. Waar het verzuurd is. De posities zijn ingenomen. En hoe moet dat nu verder denken we dan? En hoe gaat dat dan, worden de dingen dan echt uitgepraat met broer of zus, tussen ouders en kinderen, of modderen we maar verder?

We zijn aan elkaar gegeven en zullen met elkaar verder moeten. Zo ook Jozef en zijn broers. Het verhaal van hen gaat verder.

In een nieuwe scène zijn de broers hun vee aan het weiden bij Sichem, een flinke afstand, ongeveer 80 km naar het noorden toe. Een besmette plaatsnaam overigens die herinnert aan het bloedbad dat de broers Simeon en Levi hadden aangericht om zich op de verkrachting van hun zus Dina te wreken. Nee de broers waren geen lieverdjes.

En naar dat gebied moet Jozef heen, zo draagt zijn vader hem op. Ga eens kijken hoe je broers het maken en hoe het met het vee gaat. "Hier ben ik " zegt hij gewillig gaat hij, argeloos denk je ook.

Bij Sichem zijn ze niet. En dan moet ie nog verder, nog 22 km door naar het noorden, naar Dotan, nog verder van de bescherming van zijn vader vandaan. We voelen de spanning van het verhaal toenemen.

Hij wordt in Sichem de weg gewezen door een *vreemdeling* die hem vraagt naar wie hij op zoek is. En treffend is dan wat Jozef als antwoord geeft: "Ik ben op zoek naar mijn broers."

Dat is wel wat anders dan dat mijn broers zich moeten buigen voor mij. Op zoek naar zijn broers, uit op de welstand van zijn broers.

Op zoek naar je broer, naar je medemens. En als je dat doet, wordt je ook zelf meer mens. Misschien is dat ook onze ervaring, als je zoek gaat naar de ander, wie de ander is in zijn anders-zijn groei je zelf in mens zijn, medemens worden.

Eigenlijk speelt hier de vraag die al eerder aan Kaïn werd gesteld toen hij Abel had doodgeslagen: Waar is je broer? Daar gaan deze verhalen in Genesis over, deze verhalen uit het OT. En daarom lezen we deze oude verhalen. Hoe moet je leven als mens temidden van anderen? Voor Gods aangezicht.

Op zoek gaan naar onze broers. Dat kan dus letterlijk zijn, onze gezins- en familieleden weer opzoeken met open vizier, open hart. Want het is vaak makkelijker om met iemand klaar te zijn [zoals we dan kunnen zeggen] dan weer op zoek naar iemand te gaan.

Toenadering zoeken tot onze broers, onze medemens. Want we zijn immers allen kinderen van één Vader, van Hem die ons allen verwekte, de Schepper. We kunnen dit ook uitbreiden op groter niveau. Toenadering tussen groepen in de maatschappij juist ook in deze tijd van corona waar tweedelingen zichtbaar worden. Toenadering tussen landen die op vijandelijke voet met elkaar leven.

In feite gaat het daar in dit verhaal *ook* over. Want dit verhaal vanmorgen is een heel diepgaand verhaal. Het is een gelaagd verhaal. Het gaat over een familie (het gezin van Jakob, Jozef en zijn broers) maar tegelijk is dit een beeldverhaal van de verhouding tussen het tienstammen- en tweestammenrijk. U moet weten, het Jozefverhaal is geschreven na de scheuring van Israël die zich voltrok na de regering van koning Salomo.

Jozef als het symbool van het Noordrijk, het Tienstammenrijk dat niet afgeschreven mag worden. Zonder Jozef is Israël niet compleet. Dat is de boodschap die dit verhaal uitdraagt in de vroege koningentijd. We moeten samen verder. We kunnen in onze tijd denken aan de verhouding tussen Israël en de Palestijnen die toch samen een weg moeten vinden. Dit verhaal blijft actueel.

•

Jozef is op zoek naar zijn broers. Maar zijn broers.., die zijn op zoek.. naar een slachtoffer. Ook al is Jozef nog ver weg, deze broeders in het kwaad hebben hun plan al snel getrokken. Om op hem als hun frustratie en agressie los te laten. En zo kan dat gaan tussen mensen. En als je je daardoor laat leiden, loopt dat uit op dingen die je achteraf gezien nooit had willen doen. Misschien richtte je ook wel eens wat aan in een boze bui.

Maar gelukkig, tot het ergste komt het niet. Ruben de oudste zoon hoort de stem van zijn geweten. Laten we hem niet vermoorden. Nu ja, Ruben zag de bui al hangen. Hoe moest hij dat als de oudste verantwoorden aan zijn vader straks. Zo goed stond hij er bij zijn vader toch al niet voor, gezien het feit dat hij eens met Bilha, een van de bijvrouwen van zijn vader, het bed had gedeeld. Ook al weer zoiets.

En ook Juda ziet in dat het doden van zijn broer zijn eigen belangen niet dient. En dan komen de broers tot een meesterlijk complot, een duivelse ingeving. Ze zullen niet hun handen besmeuren met het bloed van hun broer maar ontdoen zich evenwel van Jozef door hem te verkopen. Als straks de handelskaravaan langs komt denderen want de grote handelsroute kwam daar langs.

Doden, daar deinzen ze nog voor terug maar Jozef is nog niet bij hen of ze trekken hem dat gehate gewaad uit en daarna lijkt zijn lot bezegeld, geworpen in een diepe droge put.

En dan dat zinnetje, vs. 25, "vervolgens gingen zij zitten om de maaltijd te gebruiken". Je zou er zo over heen lezen. Glashard staat het er. Hoe is het mogelijk? Alsof dat kan, pal naast die put hun lunch gaan nuttigen zonder dat ze hun brood breken en delen met hun jonge broertje die daar als aan de dood is overgegeven.

Wat een contrast. Hoe kun je het zelf gelukkig zijn als dichtbij iemand zo in nood is. Ja, ook wij die het goed hebben, willen niet wegstijgen van de nood die er kan zijn maar open ogen en open handen hebben naar hen die in nood zijn, medemensen dichtbij en ver weg.

•

We moeten afscheid nemen van Jozef. Hij gaat mee op weg naar Egypte. Daarmee is de onrust echter *niet* verdwenen. Hoor Ruben nu, de oudste. Als hij doorkrijgt dat Jozef niet meer te redden is, dan roept hij het uit (30): "De jongen is er niet. En ik, waar moet ik naartoe?"

Jozef is nog niet verloren, die gaat tenminste noch ergens naar toe, naar Egypte. Maar Ruben waar moet *hij* nog heen? Je ziet het bij mensen gebeuren die radeloos zijn geworden, door wat ze hebben aangericht. Waar moet hij nog heen nu hij met deze schuld zijn vader niet onder ogen kan komen. Ruben is anders dan Jozef wel uiterlijk vrij maar in feite innerlijk meer dan Jozef gebonden door wat er is gebeurd. En hoe kom je daar uit, hoe kom je dan verder.

We zullen later zien dat Ruben pas tot zijn bestemming komt als ook hij naar Egypte gaat. Voor hem en zijn broers zal nog blijken dat er pas weer toekomst voor hen is, als ze ook de weg naar Egypte zullen inslaan, waar Jozef is. Hun lot is verbonden met dat van Jozef. Losgeslagen van onze broers en zussen gaan we zelf maar wat ronddwalen. Zonder verbonden te zijn met de mensen die ons gegeven zijn, lukt het niet om echt en gelukkig mens te zijn.

Maar voorlopig zijn ze zover nog niet om naar Egypte te gaan. De nood is nog niet groot genoeg geworden. Het zijn externe omstandigheden – de hongersnood later - die hen weer naar Jozef zullen drijven. Soms zijn er crisissituaties nodig om familieleden, om mensen weer bij elkaar te krijgen.

Maar voor nu is het al een hele tour om terug naar vader te gaan. Wat een onsmakelijk tafereel maken we daar weer mee. Als we lezen dat al zijn zonen en dochters hun best deden om hem te troosten nadat de broers *hun* visie op de feiten hem hebben voorgeschoteld. Wat een huichelaars. Toe vader, huil niet meer, *wij* zijn er toch nog, vader? Ja *dat laatste* vooral!

En zo is dit verhaal een verhaal van alleen maar verliezers. Neem Jakob. De bedrieger wordt bedrogen. Ook hij was in de weer geweest met kleren en een bokje om zijn vader Izaak voor het lapje te houden. De geschiedenis herhaalt zich. Ook hij had net als zijn moeder Rebekka voorliefde voor een van zijn kinderen. Wat is dat triest als patronen zich herhalen en gebeurt dat niet ook bij ons tussen generaties dat je bij jezelf trekken herkent van je vader of moeder waar je niet gelukkig mee bent. En nu loopt hij alle dagen gebogen van verdriet en ook God lijkt uit zijn zicht verdwenen.

En dan de broers, die zijn vast niet gelukkiger dan Ruben dat liet merken. De familievrede is blijvend verstoord. En die stem in hun binnenste kan nooit helemaal tot zwijgen worden gebracht.

Jozef tenslotte, had dit niet voorkomen kunnen worden als hij zich minder had verheven boven zijn broers, is dit is niet het trieste resultaat van zijn opvoeding? En nu zijn goede bedoelingen ten spijt, verbannen naar Egypte?

Zo tekent ons dit oudtestamentische verhaal de weerbarstigheid, de pijn en het verdriet en de schuldvragen waar het leven op aarde op stuit. In alle openheid en eerlijkheid. Ik denk dat we allemaal wel iets herkennen van dit verhaal. Dat ook wij een rol spelen in dingen die mislukken, in gezinnen, relaties, in ons werk, de moeite dat er niet altijd harmonie is met mensen om ons heen.

En wat je in dit verhaal dus ook ziet hoe schuld en zeg maar even lot met elkaar zijn verweven. Er is de eigen verantwoordelijkheid van Jozef en van de broers maar er is ook die erfenis uit het verleden dat hun parten speelt. Het feit of je geboren bent uit Lea en Rachel heeft consequentie. En Jakob zelf heeft daar al mee te maken gehad. Hij doet dingen fout maar ook hij heeft te maken gehad met ouders die voorliefde hadden voor een kind.

Zo zie je hoe eigen verantwoordelijkheid maar ook het gegeven van je opvoeding een rol spelen in bepaald gedrag. Dat zijn toch dingen waar wij nog steeds mee te maken hebben, de omstandigheden van je leven en hoe je met de omstandigheden omgaat, de worsteling die dat kan geven. Zo kan dit verhaal ons dichtbij komen.

Allemaal verliezers al die spelers in dit verhaal, ieder op zijn manier. Maar dit is niet het hele verhaal van vanmorgen. De troosteloosheid van Jakob is het niet het einde.

Er was een zinnetje in het commentaar dat ik las dat me raakte het is juist deze familie waar van alles mee aan de hand is met wie God de belofte aan Abraham gaat waarmaken. Daar deinst Hij blijkbaar niet voor terug. Hij had aan Abraham beloofd dat door zijn nageslacht alle volken van de aarde gezegend zullen worden. En dat is wat uiteindelijk gaat gebeuren door deze familie heen. In deze fase van het verhaal zien we daar niets van maar dat gaat wel komen. Deze broers dat zijn de latere stammen van Israël, deze familie, dit is de wording van het volk Israel om te zijn tot zegen voor andere volken, maar hier is het mee begonnen, zo is het begonnen zegt de schrijver.

En ik vond dat bemoedigend, het kan soms zijn in gezinnen, in relaties, in de gemeente van Christus dat we er niet altijd wat van maken, dat je aanloopt tegen de ander en tegen je zelf en toch wil God blijkbaar met deze mensen, met ons, verder, zelfs dus om tot *zegen* van anderen te zijn.

Ondanks onze zonden en tekortkomingen en in de disharmonie die er kan zijn in het leven, Gods verhaal met ons gaat verder. Gods verhaal met ons temidden van anderen.

Want laten we nog eens kijken naar Jozef. In de uitleg van de kerktraditie ook wel gezien als een type van Christus, iemand waarin we de trekken van Jezus herkennen. Nu kan ik daar maar moeilijk inkomen als het gaat om de Jozef zoals die in het begin van het verhaal naar voren komt. Jezus Christus kan terecht zeggen dat alle knie zich voor hem moet buigen maar Jozef was Christus niet.

We kunnen meer van de houding van Jezus herkennen als we Jozef op weg zien gaan naar Dotan. Allereerst de bereidheid om te gaan, kwetsbaar het kwaad tegemoet te gaan. Dat is ook de inzet van Jezus geweest, die bereid was gevaar te lopen.

En daarbij de intentie om zijn broers te zoeken. Ook Jezus was op zoek naar mensen. Het kenmerkte hem als de ware mens dat hij gaf om mensen.

En we zien een overeenkomst in lotgevallen tussen Jozef en Jezus. Weerloos kwam de zoon van God naar ons toe om ons op te zoeken maar hij ontmoette vijandschap en werd net als Jozef verkocht voor een aantal zilverlingen.

En waar in Jozef iets doorschijnt van Jezus, daar gloort er hoop.

Ja want God gaat door het geschiede kwaad heen het goede werken net als Hij dat zal doen bij Jezus door het geschiede kwaad van het kruis heen. Hij gaat die familie uit de impasse trekken waar ze in terecht zijn gekomen.

In het huis van Jakob is immers geen uitweg meer te vinden, de sfeer lijkt vergoed verzielt. Schuld en zoals we het noemden lot - vervlochten zich tot een neerwaartse spiraal. Triest en troosteloos verlopen daar voortaan de dagen. Wie kan er nog echt gelukkig zijn.

Maar zoals ik zei dit is niet het einde van dit verhaal maar het sluit af met dat vs. 36 waarin we lezen dat Jozef naar Egypte wordt gebracht en aan Potifar een hoveling van de *farao* van de hand wordt gedaan.

Onze hoop is gericht op Jozef in Egypte. Waarom? Het zal blijken uit volgende hoofdstukken dat God met hem is. God laat de onschuldig afgevoerde Jozef niet los. Hij staat aan zijn kant.

En waar God is, is er hoop. Op God stellen wij onze hoop en verwachting.

Bij *Jozef* is de toekomst open. Voor Ruben en de andere broers zit de geschiedenis dicht, en de *toekomst* potdicht. Ze zitten vastgesnoerd in hun verzwegen schuld. En hun vader Jakob, die leeft al nauwelijks meer, ziet alleen nog maar het dodenrijk voor zich, verstikt door rouw en zal zich wel afgevraagd hebben hoe het allemaal zo ver heeft kunnen komen.

Zo kan het zijn. Zo wordt de situatie waar mensen in zitten getekend in dit oude verhaal. Zo donker kan het zijn.

Maar de toekomst wordt opengebrouwen, de relatie tussen mensen wordt hersteld. Vanuit Egypte. Daar zullen we heen moeten. Waar Jozef is en God doorgaat om nieuwe dingen te gaan doen. Lied 447 "God gaat zijn ongekende gang" bezingt het:

Uit grondeloze diepten put

Hij licht, en vreugde uit pijn

...

Godzelf vertaalt de duisternis
in eindelijk eeuwig licht.

Zo gaan we verwachtingsvol de nieuwe week in. Amen.